

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ ЕКОНОМІКИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

СЛАТВІНСЬКИЙ М.А.

Уманський державний аграрний університет

В статті розглядаються питання становлення інноваційних процесів в економіці громадянського суспільства. Проаналізовано їх роль з наукових, соціально-економічних і політичних позицій та подано ряд міркувань щодо формування інноваційної складової економіки громадянського суспільства.

Останнім часом питання становлення громадянського суспільства в Україні набуває все більшої актуальності – на ньому все частіше наголошують як представники влади, так і широкі кола громадськості. Однак, не можна стверджувати, що в нашій державі громадянське суспільство набуває розвитку, оскільки громадянам України не притаманна участь в ньому і, відповідно, захист власних інтересів, вирішення соціально-економічних проблем та поліпшення життя суспільства. Це ж стосується і розуміння ролі інноваційних процесів та їх можливостей щодо покращення рівня не тільки економічного, а й соціального та культурного життя суспільства.

Перегляд наукових матеріалів з даної проблематики показав відсутність фундаментальних досліджень економіки громадянського суспільства та її складових – лише незначна частка науковців цікавиться даним питанням, при чому більшість публікацій носить публіцистичний характер. Відсутні наукові матеріали, що розглядають роль інноваційної діяльності у формуванні економіки громадянського суспільства. Її суспільне значення лише частково зазначається в окремих дослідженнях сутності інноваційних процесів.

Саме тому метою даної статті є дослідження інноваційних процесів як складової економіки громадянського суспільства через призму їх багатьох аспектів.

Методика досліджень. Матеріал статті підготовлено з використанням загальнонаукових та спеціальних методів дослідження економічних явищ та процесів, що дозволило системно підійти до розгляду питання становлення інноваційної складової економіки громадянського суспільства. Теоретичною і методологічною основою статті стали праці вітчизняних і зарубіжних учених, матеріали періодичних видань, ресурси глобальної інформаційної мережі Інтернет.

Результати досліджень. Протягом останніх двох десятиріч термін "інновації" розглядається як одне із ключових понять наукового, соціального і політичного середовища, оскільки вони, на думку німецького фахівця Ф.Хаберленда, "охоплюють науково-технічні, технологічні, економічні й організаційні зміни, які відбуваються в процесі відтворення". Багато науковців, виходячи із результатів власних досліджень, наголошують на їх важливості [1-6].

Загалом, ці акцентуації базуються на наступних припущеннях:

1. Інновації – питання національної ваги.

Основною рушійною силою у прискоренні інноваційного розвитку є держава. В більшості країн світу існують спеціально сформовані державні інституції, діяльність яких спрямована на формування інноваційного суспільства. В Україні такими інституціями є Державна інноваційна компанія, Міністерство економіки України, Державний комітет з промислової політики, галузеві міністерства.

2. Інновації – це наука і технології.

Нові державні програми та заходи в інноваційній сфері покликані спричиняти розвиток наукових досліджень, інноваційної інфраструктури, забезпечувати формування ефективної системи патентування тощо.

3. Інновації мають, перш за все, економічну спрямованість.

Інновації спрямовані, насамперед, на отримання кінцевого результату, тобто кінцевих цілей, при цьому їх можна розглядати як інструмент досягнення останнього. Однак, економічні результати можуть різнитись на макро- та мікрорівнях. Ключові цілі, що переслідуються на мікрорівні – це нові ринки збуту, нові продукти, тобто формування стратегії, спрямованої на створення, розширення і підтримку систематичної конкурентоспроможності в економічному просторі, і на цій основі отримання прибутку. На макрорівні – суспільний добробут та благоустрій.

Загалом, можна встановити, що інновації як загальноописове явище – це сукупність складних і взаємопов'язаних ринкових та загальнодержавних заходів, спрямованих на забезпечення системної конкурентоспроможності в умовах глобальної економіки.

Важливим елементом глобальних інноваційних процесів є формування у високорозвинених країнах національних інноваційних систем (НІС) для аналізу та адаптації до технологічних змін в житті суспільства, передбачаючи, що вони сприятимуть тривалому економічному зростанню. НІС передбачають наявність залежності між людьми та установами, задіяними в науково-технічних та інноваційних процесах. Поряд з цим країни, що розвиваються також звертають погляди на інновації як передумову економічного розвитку. Вони проводять інноваційну політику з метою створення нових робочих місць, скорочення державних витрат, поліпшення ефективності функціонування власних економік та задоволення громадських потреб. В Україні, основним чином, інноваційна політика спрямована на забезпечення конкурентоспроможності національної економіки, покращення якості товарів та технології їх виробництва, сприяння просування товарів на зовнішні ринки, поліпшення соціальної сфери.

Вище зазначені явища відображають постання проблеми виникнення посилів до формування інноваційної підсистеми громадянського суспільства, пов'язаної із виникненням в свідомості як державних органів влади, так і окремих представників суспільства, розуміння важливості і неминучості на даному етапі глобалізації інноваційного розвитку і, відповідно, виникнення потреби у формуванні інноваційної культури.

Тобто для кращого розуміння і забезпечення інноваційних процесів потрібне сприйняття всіх аспектів складних інноваційних процесів, в тому числі соціальних і культурних.

Для забезпечення інтенсивного економічного розвитку за рахунок інтенсифікації інноваційних процесів необхідно звертати увагу на інновації як на надзвичайно важливий соціальний і культурний процес.

Розуміння ролі інновацій в економічному розвитку, можливість їх використання не можливі без врахування соціальних і культурних наслідків. Адже саме суспільне оточення формує напрямки зміни оточуючого середовища та адаптацію людства до змін. Інновації також зумовлюють трансформацію самого соціального середовища та системи взаємозв'язків всередині нього.

Саме такі наслідки для суспільства є основоположною складовою формування нового типу суспільної субкультури – інноваційної. Більшість підходів до розгляду інновацій та базованої на них "економіки знань" фокусуються на суто технологічних впливах на суспільний розвиток, не враховуючи при цьому соціальної складової, яка також може надати розуміння природи інноваційних процесів та покращення їх економічної ефективності.

Формування інноваційного суспільства поряд із розглядом таких складових як професійної компетентності, експертизи інноваційних проектів, атестації інноваційної продукції, розвитку державного патентного права, сукупності інших прийомів і методів управління інноваційним розвитком, потребує пошуку ряду соціокультурних складових. Встановлення як явища інноваційної складової громадянського суспільства виходить із розгляду ряду наступних міркувань.

Інновації – різнорівневе (місцеве, регіональне, національне і глобальне) питання. Рушійна сила інновацій – розвиток знань, які не обмежуються межами конкретних установ та організацій. Вона залежить від суспільного досвіду і традицій. Через що впровадження інноваційної складової вимагає пошуку різних комбінацій взаємодії між окремими секторами економіки на різних рівнях, і таким чином створення нових утворень на базі державного і приватного сектору, громадських організацій. Відповідно це потребує розгляду дій на місцевому, регіональному, національному і глобальному рівнях, оскільки дане питання є всезагальним та всеохоплюючим.

Інновації мають науковий, економічний, соціальний та культурний вимір. В більшості випадків нововведення є результатом сукупності взаємопов'язаних процесів, що знаходить прояв в різноманітних наслідках.

Інновації – це знання. Інновації так чи інакше пов'язуються із поняттями суспільства та економіки знань, оскільки дані явища передбачають створення знань і їх використання у суспільних процесах.

Інновації і створення знань – керовані людьми. Знання і технології самостійно не здатні забезпечити формування інноваційного суспільства, оскільки вони не спроможні замінити взаємодію між окремими суспільними ланками, людські здібності та навички. Здатність людини навчатись та розвивати власний досвід становить основну сторону суспільства, заснованого на знаннях. Через що інновації і формування знань можуть бути керовані людьми.

Інновації і формування знань мають довгострокові перспективи. Економічна політика держав в більшій мірі базується на отриманні

короткострокових вигід для забезпечення глобальної конкурентоспроможності. Інноваційна культура, яка включає елементи суспільства, що засноване на знаннях, може бути створена на основі чіткої і зрозумілої стратегії. Даний стратегічний процес спроможний забезпечити впровадження принципів демократичного управління та досягнення довгострокової конкурентоспроможності.

Інновації і формування знань невіддільно пов'язані з освітою. Становлення суспільства, базованого на знаннях, та інноваційної культури пов'язане із радикальними суспільними змінами. Це передбачає потребу в забезпеченні все більшої кількості населення належною освітою для отримання потенційних переваг і мінімізації ризиків від глобалізації та використання інновацій. В даному розрізі головним постає питання покращення доступу до якісної освіти, оскільки знання стають істотним особистісним та економічним чинником розвитку суспільства.

Інноваційне суспільство і формування знань – основа суспільного розвитку. Попереднє судження відображає, що збільшення інвестицій в людські ресурси визначають конкурентні переваги та необхідний розвиток країн, що розвиваються. В зв'язку із зростанням важливості інформаційних та інноваційних технологій постало питання доступу до них цих країн з метою їх застосування, спрямованого на суспільний розвиток.

Загалом, становлення інноваційного суспільства можна розглядати як багатостороннє явище, що може бути сформоване в довгостроковому періоді.

Висновок. Формування інноваційної складової економіки громадянського суспільства не надасть стандартних повсякденних підходів до вирішення соціально-економічних завдань суспільства. Дане явище є надзвичайно контекстуальним, поєднуючи в собі різні за змістом складові: культуру, знання та інновації. Тільки пошук унікальних поєднань вказаних складових, взаємозалежностей між ними, разом із постійним прагненням до навчання може забезпечити гарантований позитивний результат. Через це формування інноваційного суспільства потребує створення суспільних об'єднань, що спрямовуватимуть свою зусилля на забезпечення інноваційного розвитку економіки, залучаючи представників від державних, приватних та громадських інституцій, цим самим забезпечуючи якісно нові взаємозалежності та взаємодію всередині даної складової громадянського суспільства.

Подальші дослідження в даному напрямі можуть бути пов'язані із створенням в системі становлення інноваційного суспільства механізму, що буде сприяти формуванню інноваційної та інших складових економічної політики, виробленню директив для різнорівневих суспільних інституцій, та надасть гнучкі індивідуальні підходи до інноваційних процесів і створення "економіки знань".

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко А.Ф. Инновационный бизнес. – Сумы: Слобожанщина, 1998. – 118с.
2. Гринев В.Ф. Инновационный менеджмент. – К.: МАУП, 2000. – 148с.

3. Забарная Э.Н. Инновационно-инвестиционная система: методология формирования и развития / Э.Н. Забарная, С.А. Харичков. Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины. – О., 2002. – 140с.
4. Йохна М.А., Стадник В.В. Економіка і організація інноваційної діяльності. К.: Видавничий центр "Академія", 2003. – 400с.
5. Механік О. В. Інновації, історія їх виникнення, суть та значення для підвищення конкурентоспроможності країни // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – №2. – С.3-10.
6. Осецький В.Л. Інвестиції та інновації: проблеми теорії та практики. – К.: ІАЕ УАПН, 2003. – 413с.

Инновационная подсистема экономики гражданского общества занимает одно из ключевых мест в научной, социальной и политической среде страны. Проблема ее становления связана с возникновением потребности в формировании инновационной культуры – развитием ряда социокультурных составляющих инновационных процессов, рядом с использованием совокупности приемов и методов управления инновационным развитием.

The innovative element of the economy of civil society occupies one of the main places of scientific, social and political environment of the country. The problem of its development is related to the origin of requirement in forming innovative culture next to the use aggregate methods of innovative management.